

Որչափ որհնակ է արգար մարդը . և դու ո՞վ Տէր , դու ես տնոր Աստուածը , դու ես անոր ամենամեծ պարծանքը : Ո՛հ , երանք թէ արգար ըլլալով՝ միշտ Աստուծոյ ներկայութիւնը փոքրէի , այն առան պիտի զգայի , որ երկիւղած հոգիս ի կատարելութիւն կը դիմէ :

Հայարտութեան և սնայարծու թեան ներքեւ ծածկուած պաշկատութիւններս թող ներկայանան իտեղարկու աշաց առջեւ , եւ մերկայարանոց երեւին ինձ ամեն պարեմաքներս և մեղքերս :

Ի՛նչ կայ աւելի օգտակար մարդուս համար ուսանելու , բայց եթէ իւր անձը ճանաչելը , այլ աւել , որ խիստ քիչ կը գտնուի իւր տկար ըլլալը խոստովանող :

Դու միայն , ո՞վ Աստուած , դու միայն կարող ես հոգեոյս խոր թափանցել , վասն զի բարի ըլլալու համար անտական է քու գորութիւնդ : Ո՛հ , ընդունէ զիս , նորոգէ սիրտս , բարձրէ ինձ այն եղջը , որ բարբոքին սուրբ ըլլամ , և զիս վերջապէս ազատ պիտի ամեն քոյտնի սրտը սի՞մներէ :

Իբր . ոչ եթէ անձամբ բաւական եմք ի որհնել ինչ իբրեւ . ի մենջ , այլ բաւականութիւն մեր Աստուծոյ է .
(Բ . Վերջապէս . Գ . 3 :)

Մարդուս հոգին կը նմանի այն լուսոյն , որ բայց ի իրմէ՝ ամեն բան կը լուստուորէ . վասն զի երբ հոգին կատարեալ ճանաչողութեան կը հասնի , անոր գիտակցութիւնները կրնան մերձաւոր առարկաներէն մինչեւ ամենահեռուս որ աստղերը տարածուիլ , և ինքն մինչեւ մթնայլ մթութեան մէջ , յորում և ոչ մէկ աչքի տեսութիւն կրնայ թափանցել : Մեր գգայարանոց միջոցաւ հոգինիս ծանօթութիւն կ'ըստանայ ձեւի և գոյնի , ներդաշնակ կամ աններդաշնակ ձայներու , և բոլոր աչխարհիս մէջ գտնուած , արտաքին առարկաներու վրայ . բայց ինչ որ իրեն կը վերաբերի , զայն միայն ներքին համոզմամբ եւ իւր անյին ճանաչողութեամբը կրնայ ուսանիլ :

Միտքը երկրիս վրայ բազմաթիւ առարկութիւններ կը լուծէ , բայց այն որ իրեն ամենամերձ է , այն որ իւր սեպհական գոյութեան խորհուրդն է , չկրնար զննել , ինքնաձանաչողութեան այս տարօրինակ դժուարութիւնը նոյն

իսկ մեր մարմնոյն վրայ ալ կը տեսնուի , վասն զի շատ անգամ ուրիշ ամեն բան աւելի որոշ կը տեսնանք , բայց մեր անձը դիտել անգամ կարող չենք : Վաւրն զի մեր մարմնոյ մէջ այնպիսի մաս սուղներ կան , զորոնք տեսնարու անկարող ենք . բայց զանոնք որ բայտկայ են , առանց դժուարութեան մեր միտայ մէջ կը պատկերացնենք , ինչպէս են զանազան անձանց կենդանապիւր , որոնց հետ շատ կամ քիչ ընտանութիւն ըրած ենք . այսու ամենայնիւ մեր խոսակոյն որստերը թէպէտ եւ շատ անգամ հայելին մէջ տեսած ենք , դարձեալ չենք կրնար մեր մտայ առջեւ ներկայացնել . և եթէ ներկայացնել ազնիւք , միշտ անստոյգ և աւնորշ կը մնայ մեր յիշողութեան մէջ : Եւրդ՝ այս տարօրինակ իրողութիւնը անշուշտ շատերուն զգալի ըլլալով , այս հարցումը ընելու պիտի ստիպուին թէ « Ի՞նչու այնչափ իրերու վրայ ծանօթութիւն ունիմ , և իմ անձիս ճանաչողութեան մէջ թերի կը գտնուիմ » :

Եւն բանը՝ որ հիմնովին գիտենք

* Թարգ . ի Գաղղիսիէնէ :

ու կը ճանաչենք, սովորաբար զայն զըն-
նէրու կարօտութիւն չըմնար, որովհե-
տեւ մեր անձը տեսակ մը մշուշով
պատած է մեզ համար, ուստի մեր ու-
շադրութիւնը և հետաքրքրութիւնը
պէտք է ստիպէ զմեզ այս միութեան
խորը թափանցել, և զայն բնութեան
ենթարկել: Աւերմի իւրաքանչիւր ան-
հատ ստեղծուած է զգայու, թէ մար-
դուս համար ամենէն ընտիր ուսումնի
նոյն իսկ անձին: Զանազանութիւնն է:

Իսկ մեր գոյութեան շարժառիթ
եղող այն աննիւթ տարրը, որ կը մը-
տածէ, կը ցանկոյ և զարմէնք հազի
կ'անուանենք, երբէք զգայարանաց մի-
ջոյսը չկրնար զննուիլ: Իւ եթէ բըն-
նել ու գէնք, կը տեսնենք որ հոգին մի-
այն ինքն իրմով կը ճանչցուի, այն է՝
իւր ժողովուրդներովը, բաղձանքնե-
րովը, ցանկութիւններովը և զգացու-
մներովը: Եւ իսկ ուրիշ մարդկանց
հոգին եւս իրենց դործունէութեամբ
բը կրնանք ճանաչել: Իւ որովհետեւ
մարդկային մտաց բանականութիւնը
ի վերուստ պարզեւորած է, և այս
բանականութիւնն է որ երկնաստու-
թէնքները կը տեսնէ ամեն բանի մէջ,
ինչ որ ճշմարիտ է, արդար է, և բա-
քի, ուստի մենք եւս նոյն օրէնքներով
միայն կարող ենք գատել թէ՛ ինչով
այս ինչ միտքը աւելի աղին է և կա-
տարեալ բան զիւսը, և այս դատաւ
տանը ոյն չափով կրնայ ըլլալ, ինչ չա-
փով որ կը յայտնուին հազուց բարձ-
րախօհ կամ ցած ձկտումները, աղին
կամ անարգ նպատակները, թէ բանիւ
և թէ գործով:

Ընկնոյն վտահութեամբ կրնանք
բանէ որ աշխարհիս վրայ ամենամեծ ի-
մասութեան սկիզբը, հիմն և անոր
քարձրագոյն նորաստին է, անձին ճա-
շդութիւնը: Ինչպէս որ հեթանոսական
աշխարհի երեւելի իմաստուններէն մէ-

կուն հիմնական վարդապետութիւ-
նը այս խօսքին մէջ կը կայանար, թէ՛
“Սակի զեղոյս այսինքն, ուսիր քու
անձգ ճանաչել”:

Եւս պատճառաւ է որ Պողոս ա-
ռաքեալը Երուսաղէմ ԺԳ ԳԼ 5 հա-
մարին մէջ ճշմարիտ իմաստութիւնը
բոլորներու համար մի և նոյն միջոյն
կը պատուիրէ թէ՛ “Փորձեցէք զան-
ձինս ձեր, և թէ կայք ի նոյն հաւա-
սքա, քննեցէք զանձինս . . .”:

Եւանց ներքին ինքնաճանաչողու-
թեան բողոքովն անբաւական եմ դա-
տելու, թէ՛ արդեօք ինչ բանի մէջ
կը կայանայ իմ բարի ձկտումներս և
ընդունակութիւններս, զորս պարտիմ
աւելի բարձր նպատակի մը համար
գործադրել, եւ թէ՛ ոյն է զանազան
անկարգութեանց գլխաւոր աղբիւրը,
որ խոչընդոտ կ'ըլլայ կատարեալ եւ-
ջանկութիւն մը վայելելու: Ինչպէս
կրնամ ուրիշ մը մտըրութիւնը ջնջել,
թէ որ նոյն մտըրութեան ինչութեանը
ծանօթ չեմ, կամ թէ բանք՝ ինչպէս
կրնամ բան մը ազնուացնել, թէ որ ա-
նոր հանգամանքներն ինձ անձանօթ են
Աւստի թողունք մարդոց արատքին ի-
րողութիւններու վրայ ըրած դատու-
ղութիւնները, որոնք կրնան ուղղակի
կամ անուղղակի ազդեցութիւններ
ունենալ, եւ երբեմն կարծեաց ար-
դիւնքներ ըլլալ, և հիմայ իրենց անձ-
նական վիճակին վրայ ունեցած ծանօ-
թութեան վրայ խոկանք, ուսկից մար-
գիկ ըստ մեծի մասին հեռու գոնը-
ւելնէն ի զատ, իրենց պատկառութիւն-
ներնին անգամ առաքինութիւն հա-
մարած են, թէ իրենց բարի յատկու-
թիւնները չափազանց յարգելով, եւ
թէ իրենց իրական ընդունակութիւն-
ները չափազանց անարգելով: Եւս
պատճառաւ հազիւ ուրեմն կատարե-
լատէս կը համաձայնին մարդիկ իրենց

անձին հետ, և ջնտ անգամ՝ խօսքի և գործքի մէջ հակառակութիւններ կ'ընեն, չունին կատարեալ անկասկածութիւն մը, այլ միշտ հանգամանքներու հոսանքէն կը մղուին, և թէպէտ աչքերնին յառած. գէպ ՚ի երկնայի՜ն նաւահան գիտոր. գիմէ կը բաղձան, բայց երբէք զիրենք հոն աանող նաւուն (անձին) վրայ ակնարկ մը չեն ձգեր: Սակայն մարդկային ընկերութեան մէջ իսկական արժէք ունեցող բաները այն անձը միայն կրնայ սորվիլ ճանչնալը, որ իւր շարունակ զբաղումն ըրած է իւր մտքի ամեն գործողութիւնը ներքէն վստահ մըն այն որ բնաւ իւր անձին վրայ ծանօթութիւն չունի: Բնայէս կարելի է ինքզինքը ճանաչել, եւ որքան անմիտ կ'ըլլայ այն՝ որ ինքզինքը կը դատէ՝ իւր անձնատիրութենէն թերագրուած, մէ ապաքէն ցընորական է իրեն երեւակայիլ թէ՛ մարդոց իւր վրայ ըրած դատողութիւր գէշ է, այն ինչ իւր արդեանցը նայելով՝ հասարակաց դատողութիւնը աւելի անաչառ է: Այս այս տեղէն կը ծագին շարունակ դժգոհութիւններ եւ տեւական հակառակութիւններ, միով բանիւ փոխադարձ սիրոյ պակասութիւն:

Ոմանք այնպէս կ'երեւցընեն որ թշնամեաց համար անյիշաչար են եւ պատրաստ են անոնց ներելու, և քաերես • բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել կ'ուզեն անոնց

հետ: Գործ հոգւով՝ չափ կ'առնեն. ուրեմն ինչ պիտի կոչենք այս դրութիւնը: Եթէ այժմ աստատարած նենգութիւն, որուն գործադրութիւնն արդարեւ ոչ սակաւ վտանգ պիտի առնէ հանրութեան: Ոմանք ինքզինքնին սուրբ եւ արդար կ'երեւցնեն, վստահ չեն իրենց ներքին պէս յանցանքնին, յայտնը ուերով դեռ չեն խայտառակուած, վստահ տոխուած են յայտնապէս չգնահանելու, այսու ամենայնիւ այնպիսիքն իրենց ընդ քողով ծածկուած ամբարշտութեամբը խոհական անձանց առջև մերկասրբանոց են. և եթէ երբեմն մեղք գործելէ ազատ են, կրնանք ըսել որ՝ ոչ թէ մեղքէն զարհուրեր են ու չեն մեղանցեր, այլ պատեհութիւն չեն ունեցեր, և աւելի մարդոցմէ պատկառեր են՝ քան թէ՛ Վստառմէ: Այս օմանք ալ ողորմած, բարեսէր և յագուտ հասարակութեան անձը զոհող կ'երեւնան, որովհետեւ մէկ քանի անհատներու մասնաւոր օժանդակութիւն մատուցած են. բայց և այնպէս թող իրենց սրտին խորերը գահակարած փառասիրութիւնը նկատեն, յորմէ միայն տոխառած են ողորմած հանդիսանալու, այսինքն՝ փառասիրութիւնն եղած է իրենց գործոց շարժառիթը. վերջապէս բոլոր ըրած բարիքնին թշուառ մարդկան է:

Հարաւսիք

Յ. Ս. Կեօքչեան:

ԻՍԳՆԻՒՄ ԵՒ

ՄԵԾԱՀԱՉԱՆ ՄԱԼԹՈՍ ԳՐԻԳՈՐ ԵՓԵՆՏԻՒ

Այս քնն սատարի հեկեկանք իմն ալեգարդ գու Մասիս, Սրտատուոր ձայն կը կարգաս ինձ ողբերգու Սիօնի:

Ո՛հ, վայրիկ մը թող հրձուխը գէթ, և արտասուաց տամբ դագար, Սիթէ հերիք չէն այն վտեր զոր կրեցինք մեք շատ քար,